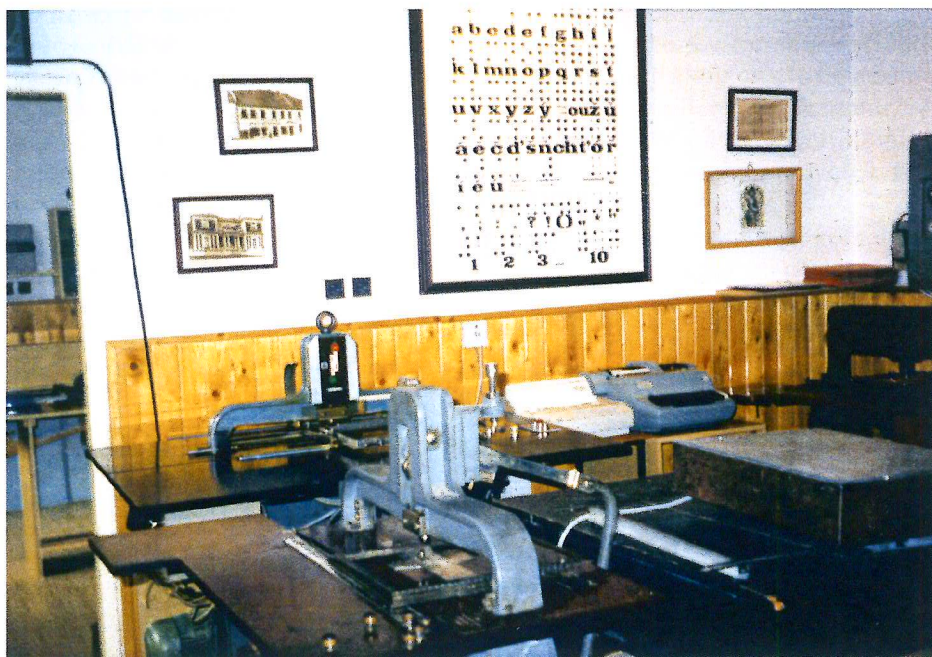

Výstava

SLEPECKÁ MUZEA V EVROPĚ OČIMA TYFLOPEDŮ

---

21. října 2013–31. prosince 2014

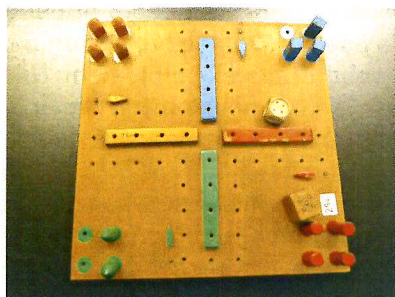
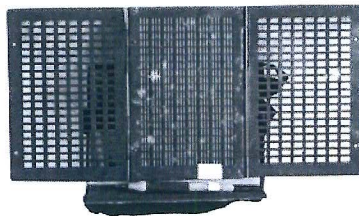
Autorka textu: Mgr. Eliška Hluší
Redakční práce: Mgr. Pavla Stöhrová
Úprava fotografií: Eva Řezáčová
Sazba a technická redakce: Miroslav Kubiš
© **Technické muzeum v Brně, 2013**

Od 28. října roku 1996 prakticky každý rok společně s doktorem Josefem Smýkalem na dalšími kolegy navštěvujeme slepecká muzea v Evropě. Oba nás jako pracovníky nejdříve Slepeckého muzea v Brně – od září roku 2000 pak Oddělení pro slepeckou historii a nyní Oddělení dokumentace tyflope-
dických informací Technického muzea v Brně – vždy zajímá pojetí jednotlivých expozicí a také sbírkový fond. Zatím se nám podařilo obeznámit se se slepeckými muzei v Berlíně-Steglitz, Bernu, Zolikonu, rodném domku Louise Braille v Coupvray, Florencii, Hannoveru, Levoči, Madridu, Miláně, Minsku, Moskvě, Paříži, Petrohradu, Praze, Varšavě, Vídni a v Záhřebu. Všechna slepecká muzea uchovávají pomůcky a archivní dokumenty, které ukazují výchovu, život, práci a kulturu nevidomých a slabozrakých dětí i dospělých osob v různých zemích. Některá muzea mají také sbírku řemesel. Prakticky v každém z dosud navštívených muzeí se sbírkový fond dělí na skupinu pomůcek běžné denní potřeby, předměty pro výuku, které v mnohém případě vyráběli pedagogové v jednotlivých ústavech a později školách pro nevidomé, a knihy tištěné různými typy reliéfní latinky nebo Brailleským písmem. Některá muzea se věnují shromažďování výtvarných děl nevidomých umělců, sportovních ocenění nebo obstarávání modelů různých významných světových památek a staveb.

Můj dík patří v první řadě PhDr. Josefu Smýkalovi za poskytnutí konzultací k výstavě. Dále děkuji svým kolegům za vydatnou pomoc jak při přípravě brožury, tak při instalování výstavy.

Eliška Hluší

Slepecké muzeum v Berlíně-Steglitz je umístěno v tamní Škole pro nevidomé žáky. Založení muzea se připravovalo od roku 1881, a to u příležitosti konání mezinárodního kongresu učitelů nevidomých v Berlíně roku 1882. Při této příležitosti uspořádal berlínský ústav pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí výstavu. Soubor pomůcek byl potom metodicky uspořádán. Byl to začátek vzniku slepeckého muzea. Otevřeno bylo až v roce 1891. Iniciátorem a zakladatelem muzea byl tehdejší ředitel Ústavu Karl Wulff. Sbírky jsou velmi rozsáhlé. Zahrnují pomůcky pro psaní běžnou reliéfní latinkou, Brailleským písmem, poměrně bohatou sbírku zeměpisných map, rozsáhlou knihovnu, řemeslené výrobky a výtvarné práce nevidomých umělců.

Slepecké muzeum v Bernu (Zolikofenu) je součástí školy pro nevidomé a slabozraké žáky. Sbírky jsou svým rozsahem i obsahem velmi bohaté. Připomínají fond pomůcek v Berlíně i Hannoveru. Díky vstřícnosti a pochopení tamního ředitele školy darují našemu oddělení ze svých sbírek Foucaultův rafigraf a psací stroj Carla Schleussnera výměnou za sázecí stroj pro psaní Brailleským písmem a tiskařský lis.

Sbírka byla založena v roce 1907 v Lausanne, jejím zakladatelem byl Theodor Staub. V roce 1961 byla předána do školy pro nevidomé žáky v Zolikofenu. Sbírky byly dočasně uloženy ve sklepních prostorách tamní školy, které byly pro tento účel adaptovány a osazeny po obvodu celé místnosti skříňovými vitrinami. Zde se o sbírku stará učitel prostorové orientace a samostatného pohybu Ueli Rüg. V roce 2012, ke 130. výročí založení školy, bylo slavnostně otevřeno školní muzeum, do jehož prostor se jednotlivé předměty postupně umisťují.

Oddělení dokumentace tyflopедických informací Technického muzea v Brně navazuje na Slepecké muzeum v Brně, které založil a instaloval PhDr. Josef Smýkal 5. května 1992. V témže roce převzalo a uspořádalo jeho soukromé sbírky a založilo na nich svoji prezentační činnost. Ovšem počátky sahají už k roku 1977, kdy začaly snahy to-

hoto současného významného tyflopeda zpřístupnit výsledky své sběratelské činnosti veřejnosti. Česká unie nevidomých a slabozrakých a Federace nevidomých a slabozrakých se v této době zasadily o to, že sbírka byla instalována v místnostech nadační budovy básníka Josefa Chaloupky v Brně na Chaloupkově ulici číslo 7. Až do září roku 2000 zde muzeum provozovalo svou činnost. Sbírkový fond se neustále rozrůstal a kapacita místností se stala posléze nedostatečnou. Zřizovatel Slepeckého muzea – Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR – se dohodla s Technickým muzeem v Brně, které nabídlo prostory i další rozvíjení činnosti muzea a v září roku 2000 bylo Slepecké muzeum včleněno do struktury Technického muzea v Brně jako jedno z jeho oddělení.

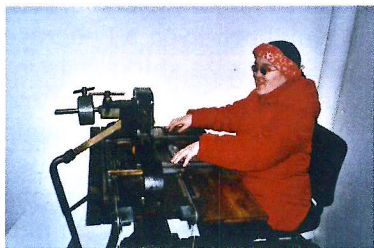
Od roku 2003 jsou unikátní sbírky prezentovány v samostatné expozici s názvem *Kultura nevidomých*, v níž bylo instalováno již devět krátkodobých výstav týkajících se historie, péče a vzdělávání nevidomých a slabozrakých osob. Ještě před otevřením této expozice proběhla v prostorách Brněnského kulturního centra výstava reliéfních obrázků, technických plánů a zeměpisných map *Svět haptický – I.* Při naší návštěvě Slepeckého muzea v Moskvě se nám podařilo dohodnout pokračování této výstavy ve Státní knihovně pro nevidomé v Petrohradu. Byla zahájena v říjnu roku 2004 a trvala do konce prosince téhož roku. S její instalací ochotně pomáhali pracovníci Českého centra v Moskvě pod vedením JUDr. Kateřiny Novotné. V roce 2005 byla tato výstava převezena do Státní knihovny pro nevidomé v Petrohradu. Byla slavnostně otevřena 5. února 2005 a trvala do konce března téhož roku.

Oddělení dokumentace tyflopeditických informací spolupracuje s mnoha různými muzei, galeriemi a dalšími institucemi, které pořádají taktilní výstavy a zabývají se problematikou těžce zrakově postižených osob. Zdárně se rozvíjí rovněž mezinárodní spolupráce se slepeckými muzei v zahraničí.

Slepecké muzeum v městě Coupvray je umístěno v rodném domě Louise Braille. Bylo založeno v roce 1957. Patronát nad ním má starosta Coupvray. Dokumentuje život rodiny Brailleových i pomůcky, které používal sám Louise Braille v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Slepecké muzeum ve Florencii je součástí vzdělávacího centra pro nevidomé žáky. Bylo slavnostně otevřeno pravděpodobně v roce 1886. Pomůcky jsou zde dochovány z dob jeho založení. Sbírkový fond je velmi rozsáhlý. Zahrnuje pomůcky pro psaní reliéfní latinkou, Brailleským písmem, různé hračky aj.

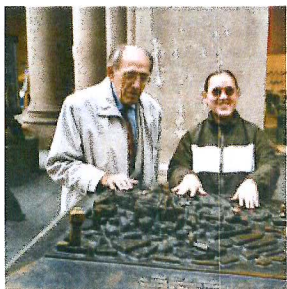
Slepecké muzeum v Hannoveru je také součástí školy pro nevidomé. Bylo založeno v roce 1905. Jeho zakladatelem byl pedagog Ginter Moser. V současné době se o sbírkový fond stará pedagogický pracovník školy (v době naší návštěvy v roce 2003 to byl učitel prostorové orientace a samostatného pohybu Angel).

Sbírkky obsahují historické pomůcky, knihy, archivní dokumenty. Zajímavá pro běžného i nevidomého návštěvníka je tabule, na níž se pomocí magnetů skládaly hranoly s písmeny Brailleské i běžné abecedy.

Muzeum speciálního školství v Levoči vzniklo z původně slepeckého muzea, které bylo založeno roku 1974 ředitelem učňovské školy tamtéž, Michalem Dzurňákem. Finančně jej zajišťuje Ministerstvo kultury v Bratislavě. Shromažďují zde pomůcky, ale také archivní dokumenty a knihy, z různých oborů speciální pedagogiky. Slepecké pomůcky jsou zastoupeny tepaným měděným globusem, který vyrobil učitel Ústavu pro nevidomé v Levoči Viliam Hrabovec, výrobky žáků Školy pro nevidomé děti a Středního odborného učiliště pro nevidomé učně. V poslední době se soustřeďují na shromažďování modelů různých staveb z celého Slovenska.

Tyfologické muzeum v Madridu je výjimečné svým rozsahem i obsahem. Bylo slavnostně otevřeno v roce 1992. Je součástí Španělské organizace nevidomých ONCE. Kromě pomůcek pro vzdělávání nevidomých zde lze shlédnout také různé modely světových památek a staveb (Eifelova věž, chrám Vasila Blaženého nebo šikmá věž v Pizze). Z pomůcek pro výchovu a vzdělávání nevidomých jmenujme alespoň psací strojek pro hluchoslepé, kteří se s jeho pomocí mohou dorozumívat s nevidomými.

Slepecké muzeum v Miláně náleží měsíční pobytové škole pro nevidomé žáky. O sbírku se stará Paola Bonanomi. Kolekce pomůcek je budována od začátku založení zdejšího ústavu pro nevidomé žáky, které je datováno do roku 1892. Jsou zde shromážděny pomůcky, které používali tamní učitelé pro výuku. Zaujala nás dřevěná replika Kleinova psacího stroje pro psaní propichovanou reliéfní latinkou. Ukazují také metodiku písma Valentina Haüye atd.

Slepecké muzeum v Minsku patří Běloruské organizaci nevidomých a slabozrakých. Bylo slavnostně otevřeno v květnu roku 1982. Dokumentuje pomůcky pro psaní Brailleským písmem, sportovní ocenění a různá vyznamenání nevidomých prezidentů organizace od jejího vzniku do současnosti. Totéž se týká sbírky výtvarných i ručních prací, které jsou zde v hojné míře rovněž zastoupeny. V dnešní době je slepecké muzeum zavřeno a exponáty budou přemístěny do nových adaptovaných prostor na ulici Jakubovského.

Slepecké muzeum v Moskvě, patří cí Všeruské organizaci nevidomých, bylo slavnostně otevřeno v Kulturním, sportovním a rehabilitačním komplexu Všeruské organizace nevidomých v roce 2002 jako Centrální muzeum VOS. V říjnu roku 2008 bylo přejmenováno na Centrální muzeum Borise Vladimiroviče Zimina. Tomu předcházelo několik historicky důležitých dat. V roce 1940 bylo v Bikkvě

u Moskvy otevřeno Muzeum tyflotechniky, v roce 1981 potom přesunuto do Moskvy jako městské muzeum Všeruské organizace nevidomých a slabozrakých. Sbírkový fond zahrnuje pomůcky, archivní dokumenty, knihy tištěné různými typy reliéfní latinky, ale také azbuky, různá sportovní ocenění a výtvarné práce nevidomých umělců z historie této organizace. Soustřeďuje se na sbírky z celého Ruska. Kromě Centrálního muzea Borise Vladimiroviče Zimina je zde školní muzeum v internátní škole č.1., které bylo otevřeno v devadesátých letech 20. století. V muzeu je možné shlédnout rozsáhlou sbírku historických školních pomůcek, knihy v různých typech reliéfní latinky, dary, které obdrželi pracovníci školy od různých institucí při návštěvě tohoto zařízení, a také ocenění, která získali žáci v různých oborech a soutěžích.

Další muzeum, tentokrát různých pravoslavných ikon, taktilních knih, hraček pro nevidomé děti a výrobků nevidomých výtvarníků, je v Ruské státní knihovně pro nevidomé. Muzeum bylo založeno původně v kulturně sportovním a rehabilitačním centru Všeruské organizace nevidomých na ulici Kususinena, v osmdesátých letech 20. století. V roce 1984 bylo přemístěno do této budovy. O sbírku se stará jedna z knihovnic Jelena Nikiforova, která je zodpovědná za její doplňování i obměňování.

Slepecké muzeum v Paříži náleží Asociaci Valentina Haüye. Založil jej roku 1885 nevidomý Edgar Charles Guilbeau. Uchovává především velké množství literatury tištěné různými typy reliéfní latinky. Ve sbírkovém fondu jsou předměty používané Louisem Braillem a učitelé Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Slepecké muzeum v Petrohradu bylo založeno v roce 1941 Vasilijem Sergejevičem Kljušnikovem. Je podobně zaměřeno jako instituce v Moskvě. Rozdíl lze vysledovat pouze v záběru sbírkového fondu. Shromažďují zde předměty i archivní dokumenty z regionu Leningradské oblasti.

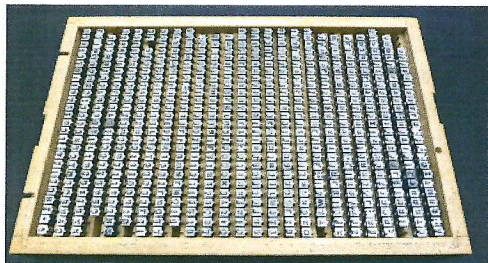
V Petrohradu najdeme rovněž muzeum ve škole Konstantina Karloviče Grotta. Tato sbírka vznikla pravděpodobně v šedesátých letech 20. století. Jsou zde vystaveny historické pomůcky pro psaní Brailleským písmem, různá bodátka, tabulky apod. Vedou si také kroniky absolventů školy, nejstarší je vystavena. O sbírku se, v době naší návštěvy v roce 2005, starala nevidomá učitelka dějepisu a absolventka této školy Nina Fjodorovna Ivanova.

Počátky slepeckého muzejnictví

v Praze se datují do roku 1925, kdy ředitelství Ústavu pro nevidomé chovance na Loretánské ulici instalovalo stálou výstavu učebních pomůcek v Praze na Pohořelci. Vystaveny byly učební pomůcky z doby starší i současné. Touto výstavou se zamýšlelo později ustavit české slepecké muzeum. Shromažďování předmětů se pak ujala redakce časopisu Úchylná mládež v čele s Josefem Zemanem. Velká kolekce exponátů byla tehdy uchována po Karlu Emanuelu Macanovi. Později přibyla pozůstalost po Kilianu Glückaufovi. Na tak náročnou činnost již nestačila sama redakce. Pro pokračování k směřování založit slepecké muzeum bylo třeba ustavit zvláštní výbor zainteresovaných osob. Společnost slepeckého muzea byla založena v květnu 1932 veřejným svoláním přípravného výboru, jehož členy byly významné osobnosti ústředních úřadů, lékaři aj. Rovněž několik nevidomých funkcionářů spolku Český slepecký tisk. Za Ministerstvo školství to byl ústřední inspektor Josef Zeman, který byl později zvolen předsedou. Záměrem bylo nespokojit se s pouhou výstavou, nýbrž otevřít muzeum, které by neslo jméno K. Em. Macana. Společnost provedla širokou agitaci, která měla dobrou ode-

zvu i v zahraničí. Např. z Londýna dostala pět knih, z nichž jen jedna byla tištěná Brailleským písmem, jedna písmem Lucasovým z roku 1860. Slepecký spolek v Brugách věnoval celou kolekci, kterou vystavoval na pražské Světové výstavě slepeckého tisku i dalších pomůcek v roce 1935. Pořadatelé

tehdy byli Český slepecký tisk a Společnost slepeckého musea. Tehdejšími zahraničními úřady byly osloveny různé ústavy i spolky v mnoha zemích světa. Sbírkových předmětů i knih vydaných a používaných u nás i v cizích zemích se sešlo mnoho. Problémy však měli organizátoři zmíněné výstavy s obstaráním finančně únosných prostor. To se nakonec podařilo v místnostech Jednoty výtvarných umělců na ulici Voršilská. Výstava byla zahájena 8. května 1935 a trvala do začátku června téhož roku. Kromě československých ústavů a spolků pro nevidomé zde vystavovaly své knihy i jiné exponáty např. Anglie, Čína, Dánsko, Japonsko, Jugoslávie, Kanada, Německo, Norsko, Polsko, Rusko, Španělsko atd. Výstava byla po skončení organizátory hodnocena jako velmi zdařilá. Ukázala samotným nevidomým i široké veřejnosti možnosti vzdělávání v různých zemích světa.

Není známo, proč organizátoři opustili prostory na Pohořelci. Z písemné zprávy Společnosti z roku 1937 se dovídáme, že všechny sbírky pro slepecké muzeum jsou uloženy v bednách umístěných ve sklepech různých škol. Sbírky památek přesto neustávají. V roce 1939 Společnost slepeckého musea evidovala 700 knih v běžném i slepeckém písmu v několika jazycích, přes 70 časopisů pro nevidomé, množství statistického materiálu, fotografie a díla s životopisy vynikajících slepců. Po dobu německé nacistické okupace byla činnost Společnosti slepeckého musea zastavena.

Po válce se Josef Zeman pokusil o shromáždění sbírek v nově přidělené budově na Krakovské ulici č. 21. V roce 1947 byly vystaveny některé exponáty, avšak pro nově vzniklé spolky bylo zapotřebí místo. Jejich funkcionáři již nedovolili, aby se sbírka exponátů rozšiřovala, ani nebylo na ty, které zde byly, vhodné stálé místo. Naštěstí však mnohé z nich jsou dnes uloženy, díky PhDr. Josefu Smýkalovi, ve sbírkách Oddělení dokumentace tyflopeditických informací Technického muzea v Brně.

Bohatou kolekci sbírkových předmětů mají ve Škole pro nevidomé Jaroslava Ježka v Praze. Exponáty konzervoval a doplňoval tamní učitel Marko Vágner. Kromě různých typů Pichtových psacích strojů, tabulek pro psaní Brailleským písmem, Heboldovy šablony pro psaní tužkou, televizních lup i jiných modernějších pomůcek jsou zde předměty vyráběné řádovými sestrami. Jmenuji alespoň zeměpisnou mapu Čech Aquiny Sedláčkové, dále různé

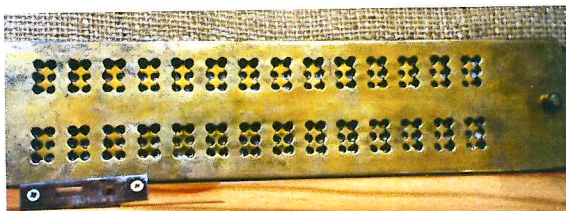
dřevěné modely hmyzu, mravenec, hlemýžď atd. Ředitel školy Mgr. Jan Hájek vždy usiloval vybudovat ze shromážděných exponátů slepecké muzeum. 15. listopadu roku 2010 se mu splnil dlouholetý sen. Ve sklepních prostorách tohoto zařízení bylo slavnostní vernisáží muzeum otevřeno. O sbírku se stará sekretářka školy Kateřina Čiháková.

Slepecké muzeum ve Varšavě patří Polskému svazu nevidomých, je součástí tamní knihovny pro nevidomé a slabozraké osoby. Bylo založeno v sedmdesátých letech 20. století. Zde se soustřeďují na shromažďování děl nevidomých výtvarníků. Pomůcky pro běžnou denní potřebu a výuku v tamním muzeu mnohdy není.

Slepecké muzeum ve Vídni

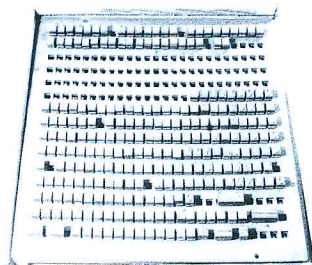
je součástí školy pro nevidomé. Bylo založeno v roce 1837 Johanem Vilhelmem Kleinem. Jsou zde dochovány pomůcky, které jako první ředitel Ústavu pro nevidomé

shromáždil (především se soustředil na pomůcky pro psaní reliéfní latinkou), mapa, kterou si pro svou potřebu vyrobila nevidomá Marie Tereza Paradisová, aj. O sbírku se nyní stará učitelka prostorové orientace a samostatného pohybu Brigitte Andre Schelner, která kolekci pravidelně obměňuje a v rámci možností také doplňuje.

Slepecké muzeum v Záhřebu založil v roce 1891 tyfopedagog Vinko Bek. V současné době je finančně podporováno Ministerstvem kultury Chorvatska. V době naší návštěvy se pracovníci chystali na otevření muzea, k němuž došlo v roce 2004. Před jeho otevřením byly pomůcky uloženy v depozitáři.

Sbírkový fond obsahuje pomůcky pro psaní reliéfní latinkou, Brailleským písmem a dřevěnými sochami nevidomých umělců.

Z uvedeného vyplývá, že námi navštívená muzea jsou vesměs bohatá rozsahem sbírkového fondu. Bohužel ta, která jsou součástí školy, nejsou tak běžně přístupná pro návštěvníky. Pro nedostatek prostor v jednotlivých místnostech školních muzeí se vystavené sbírky obměňují, což mohu dokumentovat opakovanými návštěvami v jednotlivých muzeích.

Při studiu dostupné literatury jsem se dověděla ještě o dalších slepeckých muzeích, které se mi dosud nepodařilo navštívit. Jde o sbírku, která je součástí Finské organizace nevidomých v Helsinkách, Slepecké muzeum ve Stockholmu ve Švédsku, Slepecké muzeum v Bukurešti v Rumunsku, Slepecké muzeum v Owińskah v Polsku. Určitě existují mnohá další, o nichž zatím nemám žádné informace. Jejich odhalování je pro nás úkolem nejbližší budoucnosti.

Mgr. Eliška Hluší

SOUPIS EXPONÁTŮ VÝSTAVY

Vinná láhev, Slepecké Muzeum v Coupwray

Zařízení pro dorozumívání nevidomého s hluchoslepým, Slepecké Muzeum v Madridu

Reliéfní mapa USA, Školní Slepecké muzeum v Moskvě

Pichtův psací stroj, Slepecké muzeum v Petrohradu

Posuvný řádek, Slepecké muzeum ve Varšavě

Reliéfní plán La Scaly, Slepecké muzeum v Miláně

Origamy japonských slepců, Slepecké museum Josefa Zemana

Mapa Prahy, Aquina Sedláčková Slepecké muzeum ve Škole Jaroslava Ježka

Sčot upravený pro nevidomé (velký), Miroslav Boris, Oddělení dokumentace tyflopeditických informací Technického muzea v Brně

Atlas různých map a zvířat, Martin Kunz, Oddělení dokumentace tyflopeditických informací, Technického muzea v Brně

TECHNICKÉ MUZEUM V BRNĚ
Purkyňova 105, 612 00 Brno-Královo Pole
Tel. 541 421 411
www.technicalmuseum.cz
info@technicalmuseum.cz
